

HÄLLEBERGA HEMBYGDSFÖRENINGENS 70 ÅRIGA HISTORIA

SAMMANFATTNING

Det här är en sammanställning över hembygdsföreningens verksamhet under 70 år. Texter och bilder har hämtats från våra Hälleberga böcker.

Jan Johansson

19 augusti 2021

Ur "Hällebergaboken 1990"

Fyrtio år med Hembygdsföreningen

Vid ett jubileum kan det vara lämpligt med en liten exposé över vad sig tilldragit haver. Materialet har Thor Lindahl plockat fram ur protokollsböckerna. Jag har valt att låta varje år bilda ett "kapitel". Det var en mycket fascinerande syssla att plocka ihop allt materialet till en berättelse. Många av de drivande krafterna har gått ur tiden, andra har kommit i stället så är nu en gång livets villkor.

Intensiteten i verksamheten har växlat mycket. Under några år på 50-talet var den nästan obefintlig, medan den tog fart omkring 1960. Man måste erkänna, att det är ett stort och värdefullt arbete, en investering för framtiden, som föreningen åstadkommit.

Harald Leandersson

1950

Ett allmänt möte med intresserade för bildandet av en hembygdsförening i Hälleberga hölls söndagen den 7 maj i Kommunalsalen i Hälleberga. Kyrkoherde Harry Brodmar välkomsttalade. 45 personer antecknade sig för medlemskap. Styrelsen kom att bestå av följande sju personer:

Harry Brodmar, Hälleberga

John W Johnsson, Målerås

Hilding Järnstam, Målerås

Hjalmar Jonsson, Stallslycke

Karl Petersson, Orrefors

Eva Svensson, Orrefors

Ingeborg Ejderstedt, Klerkeboda.

Hjalmar Jonsson hade som 40-åring uppvaktats med 500 kr. Denna summa överlämnade han som gåva till föreningen.

Den 12 maj hade styrelsen sitt första möte och konstituerade sig. Till ordförande valdes Hjalmar Jonsson, Stallslycke, vice ordförande Harry Brodmar, kassör Karl Petersson, sekr. John W Johnsson, biträdande sekr. fröken Eva Svensson, Bocklareboda, Orrefors.

Den 5 juli uppgjordes förslag till stadgar. I dem kan man läsa målsättningen för Hälleberga Hembygdsförening:

Hälleberga Hembygdsförening skall

- * stärka samhörigheten med och kärleken till hembygden
- * utforska, bekantgöra, samla och vårda byggnader, forn lämningar, och lösa fornsaker av arkeologiskt och kulturhistoriskt intresse
- * uppteckna sagor och sägner, folkvisor och låtar, seder och bruk
- * verka för åstadkommande av ett hembygdsmuseum

Förslaget presenterades vid årsmöte den 3 dec. i Gullaskruvs Folkets Hus, och blev enhälligt antaget.

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

1951

Den 10 april överlade styrelsen om riktlinjerna för en hembygdsfilm. Filmfotograf Einar Nihl, Konga skulle inbjudas för vidare överläggningar. Vid årsmötet den 6 maj beslöts att låta honom spela in en sockenfilm. Kostnaderna beräknades till 4 000:- kr. Vid möte den 7 maj uppdrogs åt John W Johnsson och Harry Brodmar att utarbeta manuskriptet till hembygdsfilmen.

1952

Vid möte den 19 maj anhöll Hjalmar Jonsson att pga. hälsoskäl få lämna sitt uppdrag i styrelsen. Han avtackades och ersattes av Harry Brodmar. Den 2 juni Invalides Erik Nordgren, Gullaskröv, i styrelsen. Årsavgiften vid denna tid var 2 kr. Ständigt medlemskap kostade 25 kr.

1953

Ingen protokollförd verksamhet

1954

Vid årsmötet den 25 april ersattes Erik Nordgren, som på egen begäran avgick ur styrelsen av Artur Holmström, Gullaskröv. Den kände folklivsforskaren fil dr P G Vejde, Växjö föreläste om "Hälleberga socken i äldre tider".

Vid sammanträde den 8 dec. visade Einar Nihl upptagningar som gjorts till hembygdsfilmen.

1955

Vid årsmötet den 11 april meddelades att vederbörande vägmyndighet ställt i utsikt, att den gamla landsvägsbron vid Sjöabro skulle bibehållas, om Hembygdsföreningen svarade för underhållet. Föreningen beslöt att åtaga sig dessa kostnader.

Den 25 nov överlämnade John W Jonsson vid ett sammanträde fotografier av äldre sockenbor. De hade skänkts av Ernst Johansson, Koppekull.

1956

Hembygdsfilmen var nu färdig. Den 12 april beslöts att den skulle visas i Hälleberga, Orrefors och Målerås. Dessförinnan skulle filmen visas för särskilt inbjudna i församlingssalen. Bland de inbjudna märktes:

P G Vejde, J E Anderbjörk, Dr G Nilsson, Gustav Rosander, Sven Blomén, Gustav Abels, cheferna för socknens tre glasbruk samt representanter för ortspressen.

1957

Vid årsmötet den 5 maj avgick på egen begäran Hilding Järnstam och Eva Svensson ur styrelsen. Som ersättare valdes Brita Andersson, Orrefors och Thorbjörn Wiss, Målerås. Föreningens första Hembygdsfest hölls 16 juni Den inleddes med en friluftsgudstjänst med Harry Brodmar. Rektor Torsten Petersson, Växjö, höll föredrag och Brita Lindahl dirigerade Målerås sångkör.

Rävkullens Folkdanslag och Orrefors Musikkår medverkade.

1958 och 1959

Ingen protokollförd verksamhet.

1960

Vid årsmötet den 24 april 1960 invaldes Erik Leandersson i styrelsen i ett fyllnadsval. I stället för T Wiss, som flyttat från orten. Till revisorer valdes Sixten Valving och Alfred Karlsson, Orrefors. Medlemsantalet uppgick till 178.

Kyrkoherde O T Svennebring höll föreläsning om "Jordkolor och stenkolor".

1961

Årsmötet hölls 14 maj 1961. Under året som gått, hade Erik Leandersson och Karl Petersson insamlat många äldre föremål och gjort en förteckning över dessa. Styrelsen utökades till 9 ledamöter. David Svensson, Erik Leandersson och Thor Lindahl invaldes. Under året hade Artur Holmström avlidit. Ordföranden erinrade om hans arbete inom föreningen. Erik Leandersson tog upp frågan om att restaurera en gammal vattenkvarn som finns på Kvarnkullen under Åslahult.

1962

Vid årsmötet 29 april invaldes Erna Isacson i styrelsen. Genom Erik Leanderssons försorg hade ett antal gåvobrev skrivits, så att Hembygdsföreningen fått ett stort antal kyrkstallar som gåvor. Erik Leandersson hade med hjälp av Harald Leandersson och Karl Petersson lagt ner ett stort arbete på att bygga om stallarna till utställningslokaler. Disponent Oskar Rosander hade gjort en förfrågan till Hembygdsföreningen angående kvarnen på Kvarnkullen i Åslahult:

- Om jag skänker virket, står då föreningen för reparationskostnaden? Styrelsen beslöt att acceptera förslaget. Reparationskostnaden beräknades till 4 800 kronor.

1963

Vid årsmöte 28 maj höll prosten Brodmar parentation över fyra av föreningens medlemmar, som avlidit sedan förra årsmötet. Bland dem var John W Johnsson, som varit aktiv och intresserad medlem sedan föreningens tillkomst. Kyrkoherde Bror Svensson invaldes i styrelsen.

1964

Årsmöte hölls den 26 april, då Göte Holmberg och Sixten Walving valdes till revisorer. Hälleberga kyrka skulle fotografiskt dokumenteras. Jarl Lindahl, Orrefors, fick i uppdrag att fotografera såväl interiör som exteriör. Hälleberga stom hade fått en ny mangårdsbyggnad, och nu erbjöds hembygdsföreningen att överta och förvalta den gamla arrendatorsbostaden, som är ett av de äldsta husen i socknen. Förslaget från den av kyrkofullmäktige och Hembygdsföreningen tillsatta kommittén lydde:

- Pastoratet står som ägare och står för underhåll och försäkringar. Hembygdsföreningen hyr bostaden för 150 kr om året fr o m 1 juli 1964.

Årsmötet beslöt att ta hand om byggnaden, och så kom där att inrättas ett hembygdsmuseum.

Nu var det dags att höja årsavgiften till 5 kr. Engångsavgiften till 50 kr.

När sockenfilmen spelades in försågs kopian med ett magnetljudspår, för att man i efterhand skulle kunna lägga på ljud. Utvecklingen gick emellertid mot optiskt ljud, och det var svårt att få tag på projektorer som klarade magnetljud till 16 mm film. Kostnaden skulle bli mycket hög för att lägga magnetljud på filmen. Emellertid var det svårt att veta vad filmen handlade om (texterna var bortklippta på kopian), ifall man inte hade manuskriptet.

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

Harald Leandersson erbjöd sig att göra ett provisoriskt ljudband, som skulle löpa parallellt med projektorn på en bandspelare. Han fick årsmötets uppdrag att göra ett försök.

Prosten Brodmar avsåg sig uppdraget som ordförande i föreningen. Karl Petersson tackade honom för allt arbete i föreningens tjänst.

Renoveringen av kvarnen på Kvarnkullen var nu klar. Alla styrelsemedlemmar, donatorer och medhjälpare inbjöds till ett samkväm hemma hos Erik Leandersson.

Oskar Rosander och Jenny Olsson (ägare till de två gårdarna i Åslahult), hade inte bara skänkt virket, utan också marken runt kvarnen samt servitut på att Hembygdsföreningen fick använda vägen fram till kvarnen.

David Svensson valdes till ordförande. Styrelsen beslöt att inköpa en kopia av den film som togs vid Bror Svenssons kyrkoherdeinstallation. Erik Leandersson lovade att stryka kvarnen med kuprinol. Man beslöt att flytta den gamla boden vid Kolbotten till området mitt emot kyrkstallarna.

Vid styrelsemöte den 22 juni 1964 meddelade Brita Andersson att kyrkorådet skänker linbaskan, som ligger mitt emot kyrkstallarna till hembygdsföreningen.

Gunnar Karlsson fick uppdraget att reparera bastan. Sven Blomén, Älghults Hembygdsförening, hade erbjudit föreningen en eka, funnen i Fröseke.

Karl Petersson meddelade vid möte den 30 aug att Frösekeekan var försvunnen, då man skulle hämta den. Harald och Erik Leandersson hade skänkt banden med ljudillustrationer, som nu var klara, till hembygdsfilmen.

1965

Vid årsmöte den 2 mars invaldes Kjell Eriksson, Fröneskrub i styrelsen i stället för Karl Petersson, som begärt att få avgå pga. hälsoskäl. Bror Svensson framförde föreningens tack till Karl Petersson och överlämnade blommor. Malte Joelsson spelade upp ljudband med intervjuer av Kerstin Åberg, Hugo Karlsson, Orrefors samt f. korpralen Teodor Roos.

Vid styrelsemöte den 21 mars valdes Erik Leandersson till kassör efter Karl Petersson.

Ordförande David Svensson fick den 28 april uppdraget att upprätta inventarieförteckning över föreningens filmer och ljudband och förse dem med etiketter. Den öppna spisen i hembygdgården är snart färdig. Damerna i föreningen hade erbjudit sig att väva gardiner för gården. Föreningens värdefulla handlingar flyttas till brandsäkert förvar i församlingshuset.

Vid styrelsemöte i Norrbäck den 12 maj 1965 fick Erik Leandersson styrelsens uppdrag att från ladugården som skall rivas i Orrefors, av AB Orrefors Skogar inköpa tegelpannor och läkt. Detta skulle användas till att täcka bastan på Hälleberga stom.

Vid styrelsemöte i Klerkeboda den 9 juni 1965 beslöt man om Hembygdsfest i Högelycke den 20 juni. Föredrag av Folke Petersson, Nybro, musik av Orrefors Musikkår. Bastan var nu restaurerad av Gunnar Carlsson. Erik Leandersson redogjorde för hur linberedning gick till. "Madhöladan" mellan prästgården och stationen hade reparerats av Gunnar Carlsson.

Kvarnkullen hade varit välbesökt. Enligt gästboken hade den under 1964 haft 500 besökare.

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

Bror Svensson föreslog vid årsmöte den 15 maj, att brev, skrifter eller saker som hade samband med Sellergren skulle insamlas, liksom gamla skolinventarier. Erik Madeland visade filmer från Madesjö. Bror Svensson avslutade med kort andakt.

Styrelsemöte den 31 aug. Den öppna spisen i hembygdsgården var nu färdig och invigdes med brasa. Ordföranden tackade dem som genom gåvor och arbete iordningställt hembygdsgården:

Brita Andersson

Ingrid, Erik och Birgit Leandersson

Birgitta och Berit Svensson

Sigrid Dahlgren

Gösta Petersson och

Bengt Olsson.

Erik Leandersson hade uppgjort en förteckning över skänkta gåvor. David Svensson utsågs till kontaktman med Hälleberga naturvårdskommitté. Erik Leandersson rapporterade, att föreningen hade 221 medlemmar. Kvarnen i Åslahult hade haft många besökare, men tillfartsvägen var dålig och man beslöt att den skulle förbättras.

1967

Vid ett styrelsemöte den 7 april kunde man konstatera, att föreningen fått ett antal värdefulla gåvor.

Simon Johansson, Kvarnamålen hade skänkt ett träbesman från 1700-talet. Vidare hade man fått skomakeriverktyg som tillhört skomakare Frans Petersson i Skälsek samt ett fotografi av prosten Åstrand.

Några av hembygdsföreningens gamla ljudband spelades upp. Där kunde man höra rösterna av August Leandersson, Harry Brodmar, John W Johnsson, Johannes Svensson. Erik Leandersson talade om "Sjuka Vendla" Zackrisdotter.

1968

Till styrelsemötet i Hembygdsgården den 17 juni hade Sigrid Dahlgren vävt vackra gardiner. Bengt Olsson hade målat gardinstänger, som anskaffats av Erik Leandersson. I gästboken på Kvarnkullen fanns nu 1731 namn. 200-årsminnet av P L Sellergren skulle firas den 18 aug. Då skulle en utställning av Sellergrens föremål göras i Hembygdsgården.

Årsmötet var den 22 sept. Då hade prosten Gustaf Haglund, Stenbrohult, skänkt en monter och manuskript av Sellergren, samt skrifter om honom, liksom predikomanuskript av prosten Jonas Sandell.

Erik Madeland visade en film från sommarens Sellergrensjubileum.

1969

Den 12 mars beslöt styrelsen att köpa Erik Madelands film om Selligrens dag 1968. Filmen innehöll också en del annan dokumentation från föreningens verksamhet. Jenny Olsson hade skänkt en moraklocka till Hällegården. Om Hällegården upphör, skall klockan tillfalla hembygdsföreningen. David Svensson utsågs till ledamot i den samarbetsnämnd som tillsatts av verksamma hembygdsföreningar inom Nybroblocket. Dessa skulle i anslagsfrågor samarbeta med kulturnämnden i Nybro.

Vid årsmötet den 13 april ersatte Ada Holmström, Gullaskröv, Ingeborg Ejderstedt, som flyttat från orten.

Flera gånger under året dryftades frågan om en restaurering av ett gammalt boningshus i Stengårdsholma. Landsantikvarie Selling var närvarande på ett möte den 2 juni. Eftersom huset låg på ofri grund, och det hela skulle bli mycket kostsamt, beslöt man att tills vidare låta ärendet vila. En mängd gåvor hade under det gångna året kommit till Hembygdsföreningen. Ur Johannes Svenssons dödsbo kan nämnas: En dombjällra, en bok från 1750, foto på Hälleberga gamla kyrka och Hälleberga gamla altartavla.

1970

Årsmötet hölls den 7 maj. Eftersom Hembygdsföreningen fyllde 20 år, läste Thor Lindahl upp en historik, Erik Madeland visade en film, som han spelat in i svenskbygder i Amerika.

1971

Den 12 november beslöt man att lämna Kronobergs läns musei- och hembygdsförbund, eftersom den nya länsindelningen gjort det riktigare att tillhöra motsvarande organisationer i Kalmar län.

1972

Året redovisar ingen större verksamhet. På styrelsefronten kan nämnas att Sigrid Dahlgren ersatte Erna Isaksson.

1973

Kyrkoherde Jan-Olof Widén ersatte Bror Svensson.

1974

Vid ett styrelsesammanträde den 28 mars meddelades att Anders Ljungdahl hade skänkt 125 kr, vilket var inkomster på hans bok "Gamla tidens Hälleberga".

Under årens lopp hade en mängd manuskript till en hembygdskrönika samlats på hög. Harald Leandersson erbjöd sig att bli redaktör för en sådan, och en kommitté bestående av honom, Jan-Olof Widén och Thor Lindahl tillsattes. I oktober samma år var boken färdig. Den hade tryckts på Ljungdahls i Nybro till en kostnad av 15 000 kr för 2000 ex. Styrelsen uttalade ett tack till Harald Leandersson för hans arbete med att renskriva, korrekturläsa, ta fram bilder etc.

Under året avled kontraktsprosten Harry Brodmar.

Vid samma sammanträde den 28 mars, meddelade Erik Leandersson att Hembygdsföreningen nu var ägare till samtliga 23 kyrkstallar.

Årsmötet ägde rum den 12 maj. Lars-Axel Karlsson hade i Nybro kulturnämnd hårt drivit frågan om att bevara den gamla landsvägsbron vid Sjöabro.

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

Den 12 november samma år kunde styrelsen med tillfredsställelse konstatera att arbetet burit frukt. I ett protokoll från Nybro Kommunfullmäktige kunde man läsa, att kommunen tecknat avtal med Vägverket, att kommunen skulle övertaga det vattenrättsliga och ekonomiska ansvaret för bron.

Vid ett styrelsesammanträde den 14 maj fick Gunnar Karlsson och Axel Karlsson uppdrag att reparera kyrkstallarna. Kjell Eriksson skulle ta hand om en torpinventering, liksom att ta reda på vad det skulle kosta att sätta upp skyltar vid de gamla torpställena. Thor Lindahl bad vid detta sammanträde att bli entledigad ur redaktionskommittén för Hällebergaboken. David Svensson berättade, att enligt en legend skulle det finnas en gammal gravplats vid Kärraboda. Landsantikvarien skall undersöka om det är sant.

1975

Vid ett styrelsesammanträde den 20 jan hemma hos Kjell Eriksson, kunde ordf. meddela, att frågan om den gamla stenbron nu fått en lycklig, slutlig lösning. Den hade blivit förklarad som fornminne. Man beslöt att ansöka om bidrag till Hällebergaboken hos Kalmar läns hembygdsförbund och hos Nybro kulturnämnd. Försäljningen hade dittills gått bra.

Övriga ärenden under året var att upprätta ett kostnadsförslag till en genomgripande renovering av hembygdsgården. Under en mängd år hade framlidne skogvaktaren Birger Granstam gjort anteckningar om Fröneskravs rote. Dessa skänktes nu till Hembygdsföreningen, som ansåg dem mycket värdefulla och med glädje tog emot dem som gåva.

Vid årsmötet den 8 juni hölls en parentation över Harry Brodmar. Efter honom invaldes Marianne Andersson, Gullaskröv.

Styrelsen beslöt vid ett sammanträde den 7 augusti att en träskylt med inskriften "Hembygdsgård" skulle placeras vid häcken utmed Hembygdsgården.

Bengt Modig skulle få i uppdrag att ordna saken. Samlingarna utökades med en självbindare från 1930-talet, skänkt av Lars Axel Karlsson och en aktie från Nybro-Sävsjöström järnväg, skänkt av Gotthold Dahlgren, som också skänkte en skrivelse angående Hälleberga kyrkas första orgel, som byggdes år 1849.

Vid styrelsesammanträdet den 25 nov rådde förstämning. Ordföranden David Svensson hade hastigt avlidit. Hans minne hedrades med en tyst minut. Till hans minne överlämnades också från samlingarna i Församlingshemmet ett antal böcker, planscher m.m. Kjell Eriksson fick uppdraget att överta ordförandeklubban. Man noterade flera gåvor. Kapten Erik Lindkvist hade skänkt två böcker "Kunigl. Kronobergs regemente under fyra sekel" och "Indelningsverket". Torsten Hellner hade skänkt en film om Orrefors Glasbruk. Erik Leandersson hade gjort färdig en noggrann inventarieförteckning.

1976

Detta år fyllde Orrefors Bruk 250 år. Med anledning av detta anhöll styrelsen hos Poststyrelsen att få använda en jubileumsstämpel på postexpeditionen i Orrefors. Orrefors Glasbruk bad Hembygdsföreningen att begära bidrag hos AMS för renovering av äldre gravvårdar på Hälleberga kyrkogård.

Årsmötet den 25 april inleddes med en tyst minut till David Svenssons minne. Erik Leandersson avsåg sig förnyat mandat i styrelsen. Jan-Olof Widén tackade honom för hans uppoffrande arbete för Hembygdsföreningen och överlämnade blommor. De nu

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

tomma platserna i styrelse besattes av Gösta Thörnqvist och Lars-Erik Karlsson. Sven Blomén från Älghult talade om gamla kontakter mellan Älghult och Hälleberga. Gåvorna till Hembygdsföreningen fortsatte att strömma in. Nytt för året var att man skulle hålla Hembygdsföreningens lokaler öppna för allmänheten under tiden 3 juli - 4 sept. klockan 14 - 16. Ciceroner skulle vara Kjell Eriksson, Ada Holmström och Sigrig Dahlgren.

Kjell Eriksson föreslog, att årskurs 6 i skolorna i Hälleberga skulle få komma och studera samlingar och redskap hos Hembygdsföreningen. Vid Gullaskruvs Södregård skulle de också få tillfälle att titta på moderna jordbruksredskap.

1977

Nu var det dags att höja medlemsavgiften igen. Denna gång sattes den till 10 kronor, engångsavgiften skulle bli 100 kronor. Vid styrelsesammanträdet den 7 sept. konstateras att Hembygdsgården varit flitigt besökt under året, också av olika skolklasser. Från Hjalmar Jonasson, Stallslycke, hade kommit en krönika om Zander Karlssons släkt och gården Jordanstorps historia.

1978

Den 6 mars var sockenfilmen åter på tapeten. För att den skulle kunna bevaras, behövde den prepareras av en filmexpert. Jan-Olof Widén skulle inhämta kostnadsförslag. Vid årsmötet den 12 juni visade Seth Sigvardsson, Västorp-filmen "Det gamla bondeåret".

Nu kunde också torpinventeringen komma till stånd. Nybro Kulturnämnd anslog 5 000 kronor för ändamålet. Soffor, bord och stolar skulle inköpas till Hembygdsgården. Skymmande buskar skulle tas bort och vid den gamla landsvägsbron skulle en skylt sättas upp.

Genom Sigrig Dahlgrens försorg skulle en dubbelvävd gobeläng, tillverkad i Finland, inköpas av Hembygdsföreningen och skänkas till Hälleberga nya kyrka. Gobelängen skulle placeras i besöksrummet.

1979

Vid årsmötet den 27 maj underhöll Nybro Spelmanslag. Invigningen av den nya kyrkan hade filmats. Arthur Lindahl, Orrefors hade lämnat boken "Selligrens Brev" som gåva. Elin Fredriksson, Älghult, höll föredrag om "Torp och torparliv" samt lämnade praktiska anvisningar inför arbetet med att inventera torpen i socknen.

Vid sammanträdet den 9 augusti beslöts att förutom gobelängen också skänka två mässingslampetter till kyrkans besöksrum. Kjell Eriksson skulle skaffa ekonomiska kartblad till inventeringen.

1980

Kyrkoherde Olle Madeland invaldes efter Jan-Olof Widén som flyttat från församlingen. Mårten Björnsson invaldes som rådgivare. Man kunde konstatera att det var dags att ge kvarnen på Kvarnkullen en översyn. Hembygdsföreningen önskar köpa Hembygdsgården och Olle Madeland får i uppdrag att skriva till stiftsnämnden i denna fråga.

1981

En kortfattad sockenbeskrivning var på gång, författad av Mårten Björnsson. Man hade röjt i skogen bakom kyrkstallarna. "Mor Stavas stuga" behövde repareras. Enligt Olle

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

Madeland hade man funnit en pestkyrkogård i Kärraboda och en skeppssättning i Bocklareboda.

Vid årsmötet den 14 juni avböjde Ada Holmström återval. Gösta Leandersson kom i hennes ställe. Germund Johansson redogjorde för torpinventeringen.

Nybro kommun föreslog, att kommunen skulle stå för materialet och Hembygdsföreningen för arbetet med att reparera "Mor Stavas stuga". Den 3 dec. hade kommunen anslagit 6 000:-. Åke Petersson fick i uppdrag att utföra arbetet. Bland gåvor som kommit in kan nämnas en gammal båt från Långegöl, redskap för glasarbete och en stol.

1982

Sveriges Radio-TV hade lånat hembygdsfilmen och ett avsnitt ur den skulle visas i TV. Ragnhild Madeland hade skrivit en dikt, som skulle finnas med i Hembygdsgårdens nya Gästbok (dikten finns med i denna krönika). Några föremål i den gamla kyrkan hade klarat branden, och de placerades i samlingarna i kyrkstallarna.

Den 9 maj var det årsmöte, då riktades ett tack till Mårten Björnsson för hans sockenbeskrivning av Hälleberga. Detta år var det åter dags för en hembygdsdag. Målerås musikkår medverkade och man hade visning av alla samlingarna. En del gamla hantverk visades: spinning, skrubbing, kardning, vävning, slagtröskning och skomakeri. Talare var Mårten Björnsson. Hembygdsdagen gav ett gott ekonomiskt resultat. Vid styrelsesammanträdet den 29 sept. noterades att taket på "Mor Stavas stuga" nu var färdigt. Man beslöt också att köpa Hembygdsgården Hälleberga Stom 1:1 för 15 000:-.

1983

Ebbe Vestergren, Kalmar blev ombedd att titta på Gullaskruv Säteris miljö, magasin och "Jungfrubur".

Hälleberga Hembygdsförening kommer med i en folder över Hembygdsföreningar i Kalmar län.

Vid årsmötet den 1 juni var det Sigrid Dahlgrens tur att undanbe sig omval. Ruth Fransson invaldes i hennes ställe. Medlemsavgiften höjdes till 15 kronor och avgiften för ständig medlem till 150. Sigrid Dahlgren och Ada Holmström valdes till hedersledamöter. Medlemsantalet uppgick nu till 275.

Även detta år hade man en hembygdsdag med ett lyckat resultat. Föreningens byggnader och samlingar skulle försäkras i Länsförsäkringar.

1984

Den gamla stugan vid Hällegården "Mor Stavas stuga", skulle överlåtas till Hembygdsföreningen den 25 jan kl. 1400. Representanter för Nybro kommun samt Kjell Eriksson, Gösta Törnquist och Ruth Fransson deltog. Från biblioteket i Nybro hade man fått tillbaka en del böcker, som en gång i tiden tillhört Hälleberga Lånebibliotek.

Vid årsmötet den 20 maj tackade Kjell Eriksson alla dem som hjälpt till med Mor Stavas stuga. Ett nytt projekt stod på programmet, nämligen reparation av kvarn och kvarndamm i Hälleberga. Man skulle få ekonomiskt stöd från kommunen och församlingen. Man fick också 10 000 i bidrag för renovering av Hembygdsgården. En

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

budkavle anlände med veteranbil från Bäckebo. Willy Karlberg tog emot den till häst, klädd i husaruniform. På styrelsesammanträdet den 25 juni upplästes budkavlens text, alltsammans ingick i projektet "Hembygdens år". Den 26 juni lämnade Hälleberga över budkavlen till Madesjö. Vid årsmötet den 11 aug. erhöll Ada Holmström och Sigrid Dahlgren Föreningsbankens hedersmedaljer för förtjänstfulla insatser i föreningen. Den 24 sept. fick styrelsen med en tyst minut hedra minnet av Gösta Törnquist. I hans ställe utsågs Olle Madeland till vice ordf. Elna Karlsson valdes som suppleant i stället för Brita Andersson, som blivit sjuk.

1985

Ingrid Törnquist och Ingvar Jonasson invaldes som styrelse-suppleanter. Vid årsmötet visades också en videofilm från Sällergrensdagen och hembygdsdagen 1984. Nybro kommun hade gett ett bidrag på 12 000:- för inköp av Hembygdsgården. Antalet medlemmar hade nu stigit till 419.

Hembygdsdag blev det den 17 augusti med föredrag av Carl Gustaf Holdar. Målerås Musikkår spelade och folkdanslaget Furuby-Snoan hade en uppvisning under ledning av Harald Leandersson.

Vid styrelsesammanträde den 21 nov föreslog Olle Madeland att man skulle kontakta chefen för I 11 om en uppröjning av varggropen i Bönerås. Kjell Eriksson föreslog att hembygdsföreningen skulle förvärva och restaurera kvarnen i Hälleberga.

1986

Orrefors Föreläsningförening hade upphört, och Hembygdsföreningen erhöll 4 000 som gåva från den. Den 8 maj var det torpvandring under ledning av Kjell Eriksson. Den 14 maj fick styrelsen besked från I 11 om att varggropen ligger på Domänverkets område, inte regementets. Hembygdsgården och kvarnen på Kvarnkullen målades. Bertil Ljungquist, Kalmar blev hedersmedlem. Den 14 sept. konstaterades att Hembygdsföreningen från Hällegården mottagit bland annat en moraklocka, porträtt av givaren Jenny Olsson, kejsarens hattar och flera tavlor.

1987

Det hade blivit nya ägare till Hällegården, varför man var tvungen att ta upp en diskussion med dem om Mor Stavas stuga. Man skulle ge en årlig tomthyra på 100 kr. Bron vid Sjöabro hade underhållits. Vid styrelsesammanträde den 5 mars utses Erik Madeland till hedersmedlem. Han hade tagit fram "Karta över kulturella inslag i Nybro kommun". Hembygdsföreningen lämnar bidrag till tryckningen. Hembygdsfilmen skulle överföras till videotape. Den 28 maj ledde Nils Grönquist en torpvandring.

Årsmöte hölls den 10 maj. Då avgick kassören Lars-Erik Karlsson. Ytterligare gåvor inflyter i form av gamla föremål.

Hälleberga kvarn skall renoveras till en kostnad av 5 000:-. Helen Nilsson, Nybro Kulturnämnd, skall tillsammans med representanter för Hembygdsföreningen och resp. ägare besöka Säteriet och andra byggnader, för att utröna vilka insatser som behövs för att hålla byggnaderna i stand.

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

En videokamera inköps tillsammans med Hälleberga kyrkoråd. Målerås Samhällsförening bidrar med 5 000:-. Vid hembygdsgården den 15 augusti höll antikvarie Ebbe Westergren föredrag om livet i Hälleberga under stenåldern.

Gösta Leandersson och Nils Grönquist hade tillsammans med medhjälpare lagt nytt tak på Hälleberga kvarn. Ingvar Jonasson och medhjälpare hade målat stallar, linbasta, trä och järnräcke vid valvbron och röjt upp i hembygdsparken vid kvarndammen. Även Orranäs gårde behövde röjas.

1988

Vid årsmötet den 28 febr. meddelades att Nils Grönquist underhandlade med Nybro kommun om muddring av kvarndammen. Den 23 maj var det åter dags för en torpvandring, denna gång till Kollingen, Svenstorp, Marieberg, Floahult, Nymålen, Holmsjö och Klereskruv.

Stolar och bord hade inköpts för placering på Kvarnkullen, Talludden, Hälleberga kvarn och Hembygdsgårdens tomt. I kyrkstallarna skulle det ordnas en avdelning om biodling. Den 20 augusti var det hembygdsgård, då Seth Sigvardsson berättade om "Oxen, oket och smålänningen", vidare var det underhållning av Målerås musikkår, Nybro Brukshundsklubb och Nybro Spelmanslag.

Ladan från Stenstorp hade flyttats till hembygdsparken. Ytterligare gåvor, bland annat från Målerås skola kommer föreningen till del. Säteriets vällingklocka placeras i Hembygdsgården. "Jungfruburen" på Säteriet och ängsladan i Hembygdsparken reparerades. AB Hälleskog skänkte virket.

1989

Det började bli dags att fundera på 40-årsjubiléet. Harald Leandersson och Dick Måård hade lovat hjälpa till att ta fram en ny Hällebergakrönika.

Vid årsmötet den 26 febr. undanbad sig Rut Fransson omval. Ingrid Törnquist valdes i hennes ställe. Årsavgiften höjdes till 20 kr och ständigt medlemskap kostade nu 200:-.

Uthusen vid Hälleberga kvarn var i behov av att rustas upp. Kvarnhuset och en tomt på 3 000 kvadratmeter hade köpts till Hembygdsföreningen. Köpesumman var 10 000:-. Hembygdsföreningen får överta "Selligrens bod" från församlingen. Boden skall stå kvar i Högelycke.

Från Länsmusiken i Växjö hade Thor Lindahl fått ta emot en stor samling noter, från 1700-talet. Dessa uppges vara från Målerås.

Badrummet i Hembygdsgården behövde byggas om.

Den 5 oktober samlades styrelsen + Harald Leandersson för att dryfta frågan om en ny hembygdsbok. Han utsågs till redaktör, och där är vi nu.

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

Hembygdsföreningens centrum: Kyrkan, stommen och kyrkstallarna

Ur "Hällebergaboken 2000"

Femtio år med Hälleberga Hembygdsförening

AV ARNE KARLSSON & INGVAR SANDGREN

I »Hällebergaboken 1990« gjorde Harald Leandersson och Thor Lindahl en exposé" över vad som därtills hänt inom hembygdsföreningen. Vi i hänvisar till denna artikel och kompletterar densamma. Men först försöker vi kort visa skillnader mellan då och nu.

*

ÅR 1950 VAR GLASBRUKEN i Målerås, Gullaskröv och Orrefors i full gång och produktionen bestod av servisglas och i mindre grad av prydnadsglas. På landsbygden bodde fortfarande många människor på gårdar och torp. Hästen var dragare. Arbete fanns i skogen, där avverkningen skedde med såg och yxa.

Bil ägdes av ett fåtal. Resor gjordes med tåg eller med cykel. Varje söndag begav sig stora gäng på cykel på krokiga landsvägar för att se på fotboll i något grannsamhälle.

Telefon fanns inte i många hem. Telefonsamtalen förmedlades av telefonist på de tre telefonstationerna. Skola fanns i Målerås, Hälleberga och i Orrefors. Skolan i Fröneskröv lades ner 1950 men skolan i Borstetorp var kvar ytterligare några år. Mycket få ungdomar gick vidare till studier i realskola eller folkhögskola. Någon form av omsorg före sjuårsåldern fanns inte och behövdes inte. Kvinnor yrkesarbetade nämligen i liten omfattning.

På kvällen gick vi till järnvägsstationen för att »titta på tåget«. Järnvägsstationen och »Folkets hus« var viktiga mötesplatser. I »Folkets hus« hade de flesta av föreningarna sammanträde. Det var också idrottslokal för bland annat bordtennis. Läsning av böcker från de små folkbiblioteken var, eftersom TV inte fanns, en vanlig fritidssysselsättning. Föreläsningföreningens föreläsningar drog många åhörare, liksom de filmer som visades ett par gånger i veckan. Det som behållit sitt grepp är musiken och sången.

Nästa alla ungdomar utövade någon idrott. Den vanligaste var fotboll och på vintern bandy. Men även friidrott, bordtennis och orientering hade många utövare. För att få statsbidrag till byggande av idrottsplats var man tvungen att även anlägga löparbana, kastringar och hoppgröpar. En bandyplan fick vi skotta fram på sjöisen, och fotbollsplanens gräs fick vi själva klippa.

Varje samhälle utgjorde en egen sluten värld. På gott och ont var den sociala gemenskapen och den sociala kontrollen stor. En social rangordning utbildades i varje samhälle och i socknen som helhet. Jämlikheten var dock större här än på andra typer av bruksorter.

Den kyrka som byggdes under Selligrens och biskop Esaias Tegnér's tid (s.k. tegnérlada) brann ner år 1976. Värdefulla inventarier förstördes bland annat en altartavla målad av Simon Gate. Den nuvarande kyrkan stod färdig 1979.

Nu är järnvägen borta, men landsvägen är ny och bred. Hälleberga blev 1969 en del av Nybro kommun. Beslutsfattarna kom längre bort och blev anonymare. Samtidigt kom vi att tillhöra Kalmar län. Kontakterna med övriga Varend och Växjö minskade påtagligt.

De, som tog initiativet till att bilda Hälleberga Hembygdsförening anges vara Hjalmar Jonsson i Stallslycke och John W. Johnsson, Målerås. Dessa var båda politiskt aktiva. Hjalmar

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

Jonsson var stark och stridbar ordförande i fattigvårdsnämnden. John W. Johnsson var ordförande i kommunfullmäktige. De ingick i den första styrelsen tillsammans med Harry Brodmar, Hälleberga, Ingeborg Ejderstedt, Klerkeboda, Hilding Järnstam, Målerås, Karl Pettersson, Orrefors och Eva Svensson, Orrefors.

Hjalmar Jonsson överlämnade de pengar som han uppvaktats med på sin 50-årsdag, som grundplåt till hembygdsföreningen. I *Hällebergaboken 1974* har Hjalmar skrivit *Minnen från hembygden*, som beskriver hans liv. I samma bok har Hilding Järnstam gjort en historisk exposé över Måleråstrakten. John W. Johnsson var sedan 1915 folkskollärare i Målerås. Harry Brodmar var under cirka trettio år kyrkoherde i Hälleberga. Av referat i pressen från hembygdsdagar och annat tycks titlar och ställning i samhället ha haft större betydelse då än nu.

Vid bildandet var antalet medlemmar 45. Antalet är nu 986. Detta är en hög siffra, och visar att intresset för hembygden nu är vida spritt. Detta visar också de studieprojekt som olika studieförbund satt i gång. Ett av resultaten är de böcker om *Glasbruksliv* i Målerås, Gullaskröv och Orrefors, som gavs ut i början av 1980-talet. I Orrefors finns en förening *Dokumentation i Glasbruksbygd*, som under 1990-talet gett ut sex mycket läsvärda böcker. Cirkeln består av damer och herrar i mogen ålder från hela Hälleberga.

Antalet invånare i Hälleberga år 1950 var 2449 och år 2000 är det 1421. I Målerås var det 589 invånare 1950. Nu är antalet 265. Hur många är vi år 2050? Finns det någon eller något som kan hejda den nedåtgående trenden? Hur ser hembygden ut om 50 år?

1990. På den 40-åriga föreningens hembygdsdag den 11 augusti framfördes en prolog av Thor Lindahl. Kjell Eriksson erhöll Riksförbundet för Hembygdsvårds hedersnål samt diplom.

1991. Thor Lindahl avgick ur styrelsen och efterträddes av Majken Engdahl. Hon övertog också posten som sekreterare. Besökare vid »vägkyrkan«, som också vill se hembygdsföreningens samlingar, guidades fr.o.m. 1991.

Kvarnfastigheten inköptes. »Mor Stavas stuga« fick ny skorsten och spisen murades om. Östra delen av taket på kyrkstallarna lades om. Cirka 1100 timmar av ideellt arbete utfördes.

Professor Lars-Olof Larsson höll föredrag om Hälleberga fram till år 1600 på hembygdsdagen. Ingvar Andersson, Göran och Germund Johansson och Conny Enarsson fick Hälleberga Hembygdsförenings diplom för upprustning och bevarande av byggnader etc. i ursprungligt skick.

1992. Två dagböcker från Strömsborgs glasbruk i Målerås överlämnades till hembygdsföreningen. Martin Linds ladugård ursprungligen från Stengårdsholma köptes, flyttades och målades. Den var klar den 7 oktober. Stickorna till taket skänktes av Åke Ahlströmer, Alstermo och byalaget i Hageskröv.

Mari Anne och Lennart Andersson samt Margareta Björn fick diplom för att de rustat upp hus på ett förtjänstfullt sätt.

1993. Olle Madeland avgick ur styrelsen och efterträddes av Ingemar Carlson.

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

Gullaskruvs glasbruk firade 100-årsjubileum. Material från jubileet skänktes till hembygds-föreningen, och finns nu i ett eget stall. Torbjörn Fogelberg talade om »Glaset historia« på hembygdsdagen. Hans föredrag finns i föreningens samlingar.

Biskop Jan-Arvid Hellström medverkade under de två dagar i augusti, då minnet av Sellergren firades. Det var 150 år sedan Sellergren dog. En förteckning över hembygdsföreningens **12** fastigheter gjordes.

1994. Gärdesgård omkring hembygdsparken sattes upp. Jan Mikaelsson berättade om hällebergabygdens uppkomst på hembygdsdagen.

1995. Den 27 januari 1395 nämndes Hälleberga för första gången som egen socken. På hembygdsdagen talade Kurt Holmström över temat »Hälleberga 600 år«.

Gösta Leandersson, Ingrid Thörnkvist och Kjell Eriksson avgick ur styrelsen. Kjell hade då suttit i styrelsen i 30 år varav 19 år som ordförande. Sven Karlsson, Kerstin Davidsson och Arne Karlsson invaldes i stället. Ingemar Carlsson blev ordförande.

1996. Två kyrkstallar byggdes om till skolsal. I denna inrättades ett skolmuseum, som invigdes på hembygdsdagen.

1997. Mari Anne Andersson avgick efter 22 år i styrelsen. Irma Liedberg invaldes. I östra delen av kyrkstallarna färdigställdes ett kyrkomuseum.

1998. Nils-Olle Persson valdes in i hembygdsföreningens styrelse efter Nils Grönquist. Orrefors glasbruk firade 100-årsjubileum och hammarsmedjan i Orrefors återinvigdes efter renovering. Ivar Johnsson berättade skolminnen på hembygdsdagen.

1999. Kerstin Davidsson blev hembygdsföreningens ordförande efter Ingemar Carlsson, som flyttat. Ingvar Sandgren valdes in i styrelsen.

En videofilm över kostajärnvägens tillkomst och historia visades på hembygdsdagen. Det var 100 år sedan bandelen Kosta-Målerås invigdes. Ingvar Jonasson fick diplom från Kalmar läns fornminnes- och hembygdsförbund.

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

Ur "Hällebergaboken 2010"

HEMBYGDSPFÖRENINGEN har i år funnits i 60 år. År 2000 gav vi ut en bok då vi gjorde en rejäl återblick på föreningens historia. Nu går vi tillbaka tio år och redovisar lite av vad som hänt. För att skaffa underlag har vi letat fram alla de protokoll som skrivits under perioden. Många av dessa har präntats med vacker handstil av Majken Engdahl. Som ordförande i föreningen har Kerstin Davidsson och Arne Karlsson verkat. Många andra har hängivet arbetat med stort och smått. Här kommer några exempel på vad alla dessa krafter åstadkommit under perioden.

Valvbron vid Sjöabro vårdas av Hembygdsföreningen

Ordinarie verksamhet

Under verksamhetsåret finns ett schema som rutinmässigt rullar på:

Årsmötet ligger någon gång i februari - mars.

Vårstädning runt alla våra hus i Basthagen och bland våra samlingar sker i maj.

Dammvallen vid Barkeström. Den fyrkantiga betongkassunen till vänster är ett minne från tiden då det låg ett elkraftverk här.

Torpvandring till något historiskt intressant område i Hälleberga genomförs Kristi Himmelfärdsdag. Se lista!

Slätter i Basthagen och runt Hembygdsgården genomförs i slutet av juli.

Hembygdsgdagen med musik, lotter, kaffe, föredrag, hantverkare och visningar, går av stapeln andra lördagen i augusti.

Höstfest, där alla som gjort någon aktiv insats under året bjuds in, avnjuts strax före älgjakten.

Torpvandringar

Här kommer en lista på de torpvandringar som genomförts under perioden:

2000	<i>Barkeström</i>	2006	<i>Klipperås</i>
2001	<i>Stengårdsholma</i>	2007	<i>Norrback</i>
2002	<i>Klerkeboda</i>	2008	<i>Säteriet</i>
2003	<i>Grönåsen</i>	2009	<i>Åslahult</i>
2004	<i>Barkeström</i>	2010	<i>Orrefors</i>
2005	<i>Borstetorp</i>		

Medlemstalet

Antalet medlemmar var störst under den period då vi gick runt i husen och samlade in avgifterna vid dörren. Många trevliga samtal kunde utspelas som ibland kunde leda till en kopp kaffe. Dessa frivilliga indrivare fick sätta till många kvällar i jakten på medlemmar. Fotfolket gör fortfarande en stor insats genom att dela ut inbetalningskort direkt i brevlådorna. Detta gäller våra tre tätorter. De som bor ute i byarna eller i andra delar av landet får sitt inbetalningskort och en årlig hälsning via posten. Medlemstalet var ett tag uppe i 1014, men har nu stabiliserat sig runt 680.

Barkeström

Vi har en närbesläktad förening, Dokumentation i Glasbruksbygd (DiG). Många av DiG:s medlemmar finns även med i Hembygdsföreningen. Dessa båda föreningar sökte och fick pengar för att rusta upp dammvall och ladugård vid Barkeström. Nu finns här en vacker vandringsled med tavlor som berättar om platsens rika historia.

Biodlarföreningen i kvarnstugan

Biodlarna behövde någonstans att vara med sin förening. Kvarnstugan med omgivningarna fanns då som en resurs. I gott samförstånd kunde vi erbjuda kvarnstugan som klubblokal. Biodlarna sköter det akuta underhållet och klipper gräset. På hembygdsdagen ser de till att det finns nyslungad honung till salu.

Till vänster skimtar kvarnstugan där mjölnaren bodde. Till höger syns kvarnen.

Kvarnen i Åslahult

Kvarnen ligger ett par kilometer från byn Åslahult. Den fick föreningen som gåva redan 1961. Den har nyligen fått en välbehövlig upprustning och kunde visas i full funktion under torpvandringen 2009. Se särskild artikel.

Rikard Svensson städar taket över kvarnhjulet i Åslahult.

Hembygdsgården var en gång gårdsbyggnad till gården Hälleberga Stom.

Ladugården med tak av eternit. Den gamla mangårdsbyggnaden fungerar nu som hembygdsgård.

Taket läckte

Taket på den stora ladugården mitt emot församlingshemmet har varit ett bekymmer. En del av plattorna av eternit hade börjat läcka. Detta material får inte hanteras utan skyddsutrustning varför det kunde blivit ett dyrt projekt. Ingvar Karlsson lyckades laga de läckande plattorna utan att ta bort dem. Nu är det tätt.

Rolander

Vi har tidigare noterat att en av Linnk lärjungar kom från Stibbetorp i Hälleberga. Vi tyckte det var trevligt men inte direkt märkvärdigt. Men så ringde en man som heter Lars Hansen och ville komma och träffa några ur styrelsen. Då förstod vi hur märkvärdigt det faktiskt var. Stibbetorp och Hälleberga skulle sättas på världskartan; skulle finnas omnämnt på alla stora bibliotek i hela världen. Se särskild artikel.

Flottlederna

Det finns en serie dammar i bäcken ovan Fröneskruv. Det är stensatta vallar som samlade upp stock och vatten för att släppas vidare till nästa. Träd på vallarna är avverkade och en del nedfallna stenar har lagts på plats. Länsstyrelsen bekostade arbetet.

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

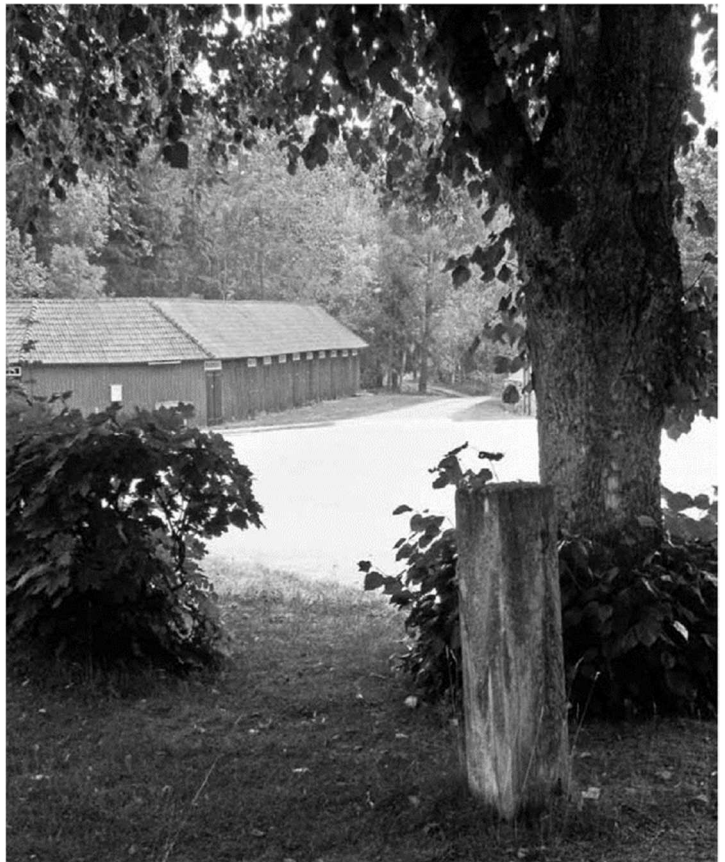

Hembygdsförbundet

Länets och landets Hembygdsföreningar är sammanslutna genom Hembygdsförbundet. För varje medlem betalar vi en årlig avgift. Vi kan låna in rådgivare från förbundet och kan teckna en förmånlig brandförsäkring. Årligen ordnas en träff där länets föreningar byter erfarenheter.

Ny teknik

Det finns sju Hembygdsföreningar i Nybro kommun. Vi har haft ett antal träffar där vi resonerat om gemensamma problem. Det som är nytt och lite ovant är hur vi kan använda datorer som hjälpmedel. Datorer är mycket lämpliga för att hålla ordning på alla föremål som vi har i våra samlingar. Bilder kan bevaras och organiseras i datorn. Dessutom kan man söka bilder genom att skriva in ett sökord, t.ex. Stibbetorp, och genast få fram alla bilder som berör platsen. Föreningen kan skapa en s.k. hemsida. Vem som helst i hela världen som har tillgång till en dator kan skriva in Hälleberga Hembygdsförening och få upp vårt program, eller söka vidare på Stibbetorp och kanske få upp en artikel om Rolander. Det är ny teknik som vi måste ta till oss.

Kyrkstallarna fungerar idag som museum.

Det finns en nyhet som kallas "GPS".

Man tar med sig en liten dosa ut i naturen och hittar t.ex. ett gammalt soldattorp. Om man nu ställer sig mitt i grunden och startar apparaten så dyker det upp ett antal siffror. Dessa visar

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

hur långt norrut man är och en annan siffergrupp talar om var man befinner sig i öst-väst. Det är ett antal satelliter som håller koll på exakt var vi befinner oss. Nu är det bara att skriva upp siffrorna. Nästa år när du vill besöka samma plats kanske skogen är avverkad och du känner inte igen dina hållpunkter i naturen. Knappa in dina siffror och följ apparatens anvisning och snart är du på rätt plats. Man kan snabbt och enkelt lägga in torpruiner, slaggvarpar, kolbottnar, tjärdalar, kvarnlämningar eller vad som önskas. Se artikel om soldattorpen vars lägen är noterade med hjälp av GPS.

Mor Stavas stuga med Linds ladugård.

"Klumpaladan" vid Hetalåga. Den ligger på Sveaskogs mark men vårdas av Hembygdsföreningen.

Linbasta som gett namn åt "Basthagen"

Ur "Hällebergaboken 2020"

Förord

Sjuttio år i hembygdens tjänst

Nu har ytterligare tio år förflutit i Hälleberga Hembygdsförenings historia. De sextio åren har blivit sjuttio och det har återigen blivit dags att ge ut en ny bok, Hällebergaboken 2020. När man tar del av vad som har genomförts och hur allt har vuxit fram under Hälleberga Hembygdsförenings 70 år, kan man inte annat än bli väldigt imponerad över det fantastiska arbete som utförts av entusiastiska sockenbor. Stallarna blev omvandlade till ett innehållsrikt museum med fina samlingar i många rum. Flera byggnader flyttades till Basthagen. I Hembygdsgården kan man se hur det kunde ha sett ut i en mangårdsbyggnad till kyrkans arrendeställen under sekelskiftet. Detta för att bara ta några exempel från de första årtiondena efter att föreningen bildades 1950.

Vi har vid de senaste böckernas tillblivelse varit vana vid att förlita oss på Dick Måards stora kunnande och fina förmåga att beskriva och berätta. Tyvärr så gick han bort i början av 2019 och kunde inte vara med och slutföra arbetet, som han så entusiastiskt har lett genom åren. Dick var aktiv in i det sista och många av texterna i Hällebergaboken 2020 är skrivna och författade av honom. Många texter, som han samlat av andra sedan länge avlidna författare, som berättar om svunna tider i Hälleberga, har vi hittat i hans kvarlåtenskap och kunnat ta med i boken.

Vi får konstatera att Hälleberga, mycket tack vare Dick Måard, är en sällsynt väldokumenterad socken genom det arbete som han och flera andra lagt ner i DiG (Dokumentation i Glasbruksbygd), Hembygdsföreningen och Järngänget. Mycket arbete har gjorts för att dokumentera och bevara. Nu kan man återigen höra hammarslag från den stora hammaren i Hammarsmedjan och se blåsmaskinen blåsa luft till arbetet vid vällugnen, där processen att förvandla gjutjärn till stångjärn en gång pågick. Många turister och besökande har fått se och uppleva en levande Hammarsmedja. Barkeströms vandringsled har fått nya spångar och

informationsskyltar. Många Hällebergabor är medlemmar och arbetar i alla tre föreningarna som på olika sätt verkar för att bevara och ta vara på de minnen från äldre tider som annars riskerar att försvinna.

Denna bok är liksom de föregående ett resultat av ett nära samarbete mellan Hälleberga Hembygdsförening och Dokumentation i Glasbruksbygd.

Hälleberga Hembygdsförening Dokumentation i Glasbruksbygd

Hälleberga Hembygdsförening

2010 2020

Ordinarie verksamhet

Årsmötet brukar äga rum på en söndag någon gång i slutet av februari eller i början av mars. Traditionellt har årsmötet inletts med kyrkkaffe efter gudstjänsten. Tyvärr så har detta, de senaste åren inte gått att kombinera, eftersom antalet gudstjänster i Hälleberga kyrka dragits ner och konkurrensen om att få bjuda på kaffe vid den tiden på året varit stor.

Vårstädning i Basthagen och runt Hembygdsgården med löv-räfsning sker i april.

Torpvandring till något kultur- eller naturhistoriskt intressant område genomförs Kristi Himmelfärdsdagen. Se lista.

Hembygdsgården håller öppet ett antal dagar i juli i samband med vägkyrka i Hälleberga, vid Selligrendagen 10:e söndagen efter trefaldighet och vid hembygdsgdagen. Hembygdsgården visas även för föreningar, sällskap och sammanslutningar som beställer tid för visningar.

Helgmålsbön i kyrkstallarna med efterföljande kaffe hålls i månadsskiftet juli/ augusti.

Slätter i Basthagen och runt Hembygdsgården genomförs i början av augusti.

Hembygdsgdagen med musik, lotter, kaffe, hantverkare, föredrag och visningar går av stapeln i slutet av augusti eller i början av september. Under 2017 och 2018 hade vi besök av Kalmar auktionsverk som föreläste och värderade besökarnas medhavda föremål.

Höstfest där alla som gjort någon aktiv insats under året bjuds in strax före älgjakten.

Torpvandringar

Här kommer en lista på torpvandringar som gjorts under perioden:

2011 Fornlämningar vid Fröneskruv

2012 Södra Parken i Målerås

2013 Vandring i Gullaskruv

2014 Visning nyrenoverad Hammarsmedja

2015 Kyrkogårdsvandring

2016 Vandringsleden runt Långegöl

2017 Barkeström

2018 itslahults kvarn

2019 Uva Klöva

2020 Barkeström Nyinvigning - Tyvärr inställd

Medlemsantalet

Antalet medlemmar har under perioden sjunkit till ca 450. Vi får trots allt betrakta oss som en ganska stor förening med tanke på att invånarantalet i Hälleberga är ganska blygsamt. Många av våra medlemmar har för länge sedan flyttat från bygden, men är ändå solidariskt kvar i föreningen. Minskningen beror antagligen på att de som har fallit ifrån är betydligt fler än de som kommit till. Inbetalningskortet delas fortfarande ut på samma sätt genom att medlemmar lägger dem direkt i brevlådorna i de tre tätorterna och resten skickas ut med post tillsammans med ett informationsbrev.

Informationstavlor

Den gamla informationstavlan som stod till vänster om ingången till församlingshemmet hade tyvärr sett sina bästa dagar. Texten var så blekt av solen att det inte längre gick att ta del av innehållet. Hembygdskonsulent Liselott Jarnerup hjälpte oss att få till en ny informationstavla med fin, estetisk blandning av text och bild. Nybro pastorat bidrog till finansieringen.

På tavlan finns det information om den fina kyrkomiljön med kyrkan, kyrkogården och församlingshemmet. Här finns också bilder och texter om de olika byggnaderna och områdena i Hembygdsföreningens regi. Hembygdsgården och stallarna, Basthagen med flera intressanta byggnader, mjölnarbostaden med tillhörande kvarn, Åslahults kvarn och den gamla stenbron vid Orranässjön presenteras. Några av Hällebergas mest kända personer genom tiderna finns också beskrivna, liksom tips på andra besöksmål i Hälleberga socken.

Den nya skylten avtäckts och invigs av Göran Madeland.

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

Vi har nu fått en skylt vid väg 31 samt vid vandrarhemmet som visar att här finns en hembygdsgård, så att besökare kan hitta hit. Nya informationsskyltar har satts upp vid en del byggnader.

Byggnadsvård

Mycket arbete under perioden har präglats av vård av byggnader, vilket naturligtvis är helt nödvändigt för att kunna bevara dem. Tiden, väder och vind sliter hela tiden och gör det till ett kontinuerligt arbete. Men man kan i alla fall få känna sig riktigt nöjd ett tag, när man ser vilken skillnad det blir.

Kvarnen i Åslahult

Axeln till vattenhjulet har lagats och rännan har rensats från sten och gammalt ruttnat virke, så att kvarnen återigen kan mala. På utsidan av kvarnen tvättades alger och mögel bort.

Reparationsarbete vid vattenhjulet till kvarnen i Åslahult.

Under vandringen 2018 fick vi återigen se vattenhjulet och kvarnstenarna i rörelse och höra Lars-Olof Davidsson berätta om kvarnens historia.

Målning av hembygdsgården

Väder och vind hade gjort sitt till för att bleka och nöta bort rödfärgen på väggarna och göra att den vita färgen spricker och flagnar på gavlar, vindskivor, fönsterfoder och fönsterbågar. En del som hade ruttnat behövde också bytas ut, inte minst fönsterbrädor. Trots att gavlarna och dess fönster målades 2011 var det 2017 dags att måla om hela huset.

Vi ansökte och fick pengar hos Håkanssonska fonden som förvaltas av Länsförbundet. Vi fick pengar till material, men inte några pengar till arbetet. Det var ett gediget arbete som genomfördes av ett antal mycket tappra och idoga medlemmar från början av juni till slutet av september 2018. Det här året var det dessutom en ovanligt solig och varm sommar, när alla dessa oräkneliga fönster, vindskivor, knutar och verandan skulle skrapas, tvättas, grundas och målas tillsammans med rödfärgning av väggarna.

Målning i skuggan

Ladugården

Taket och en del av den regnskadade fasaden har lagats. Ett problem är att hängrännor saknas, vilket gör att regnvattnet stänker upp på väggen efter att det nått marken.

Byte av tak på mjölnarbostaden

Tegeltaket var i akut behov av omläggning. Vi fick de pengar vi sökte hos länsstyrelsen och här fick vi även bidrag till att genomföra arbetet. Detta gjorde att vi kunde anlita proffs till en del av arbetet.

Nytt tak på mjölnarbostaden.

Linbastan

Här har taket fått ny yttakpapp av god kvalitet. Vindskivorna och vattbrädorna har satts på plats sedan de strukits med trätjära.

Kyrkstillarna

Vi har påbörjat en del arbete på den nordöstra fasaden av stillarna. De murkna trapporna har ersatts med nya ramper, för att möjliggöra åtkomst för rörelsehindrade. Murket trä på nederkanten av brädfodringen har lagats genom iskarvning av nytt virke. Den har också rödmålats. På andra sidan har takpannorna åtgärdats.

Målningsarbetet har påbörjats.

Utedasset

Taket har, eftersom det var helt genomruttet, ersatts och blivit utrustat med en beläggning av yttakpapp. Vindskivor och vattbrädor har strukits med trätjära.

Utomhusmiljön

Mycket arbete har under åren lagts ner på underhåll av markerna. En hel del sly har ändå lyckats med att växa upp på de delar som inte varit föremål för årlig slåtter. Om det är något som har växtkraft så är det sly. Området runt Linbastan har 2019 röjts och sedan har röjningen fortsatt så man

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

kommit halvvägs ner till kvarnen. Hela tomten vid mjölnarbostaden från ån upp till staketet har också röjts. Vi får se om vi lyckas hålla jämna steg med slyet. Området vid kvarnen rensades 2013 från träd.

Fyra nya utemöbelgrupper har köpts in. En till Hembygdsgården, en till Basthagen/hembygdsparken och två till mjölnarbostadens trädgård.

Trädgårdarna vid hembygdsgården och mjölnarbostaden

Vi ville ta fram trädgårdarna så som de sett ut på 1920-talet och ansökte därför om bidrag hos länsstyrelsen vilket beviljades. Vi fick kontakt med Maj-Britt Björk som var född i mjölnarbostaden på 1930-talet. Hon kunde visa och berätta om hur trädgårdarna såg ut under hennes uppväxt. En del flygfoton har också gett ledtrådar. Tyvärr avled Maj-Britt en kort tid efter sitt besök vid hembygdsgården.

Rabatter har åter tagits fram och planterats med tidstypiska blommor, en del blommor nyinköpta och en del hittade på området. Bärbuskar har planterats. Grusgångar har tagits fram och täckts med singel. Befintliga syrenbersåer har beskurits, för att de ska växa upp och bli täta och fina. Lindar och en vårdträdslönn har beskurits av en arborist. Gräsfrön har såtts.

Mjölnarbostaden med återinlagd grusgång och nyröjd tomt.

Hembygdsgården med återupprättade rabatter och grusgångar.

Turbinerna vid kvarnen i Hälleberga

Vid kvarnen fanns två turbiner, en större som använts till malning och en mindre som drivit en generator som producerat ström till kvarnen och några närliggande fastigheter. Vår ambition var att få igång turbinerna så de kunde mala mjöl och eventuellt driva generatorn så den kunde producera ström igen.

Bengt Spade från industriminnesbyrån inspekterade turbinerna och gjorde en skadebesiktning. Sammanfattningsvis så kunde han konstatera att de gjutna delarna till största delen var i ganska gott skick, förutom några viktiga delar som en ledskovel i stora

Hälleberga Hembygdsförenings 70 åriga historia

turbinen och ett löphjul i den lilla. De smidda delarna var illa medfarna. Han anser att det kanske går att få i gång turbinerna, men att det kan vara mycket besvärligt och kräva att man kan få tag på begagnade delar.

Nyttillverkning blir för dyrt. Några delar har rostet ihop och blir mycket svåra att få loss. Turbinerna skars loss med en skärbrännare, lyftes över kvarntaket med en mobilkran och fraktades till ett magasin. Ett besök har gjorts hos Alfredssons Maskinaffär i Räfte Kvarn för att hitta reservdelar eller någon begagnad turbin utan resultat. Tyvärr får vi konstatera att turbinerna inte gått att få i gång under det här året 2019. Men vi ger inte upp.

Föremålsvård

Ett arbete har inletts med komplettering och digitalisering av inventarielistorna samt fotografering av föremålen. Vi har även DNA-märkt en del av föremålen för att försvåra och avskräcka för inbrott och stölder.

Hemsida

Arbetet med att skapa en hemsida påbörjades 2010 och fortsatte med förnyad intensitet under 2017. Då hembygdsförbundet bytte hemsidesleverantör 2018 "försvann" huvuddelen av det sparade materialet och som ett komplement kan man nu, via en länk, komma till vår Facebook-sida @halleberga.